Prvotní skupinu zástavby z konce 19. a počátku 20. století tvoří jednak pobor po severní straně za Sedlářovic a Šmídů a u Kocnárků (Kurzíků) č. 56, Grangerů (Skotů) č. 55, Kvasničů č. 54, Truhlářů č. 59, Kovářů na Hrázi č. 58 – a na Bambasů č. 51 dvě chalupy nahoře ve vsi, t. j. chalupa u Kalinů a Lesy Kacanů č. 52, u Rozmarýnů č. 60 a Kohoutů č. 61. Do této skupiny zapadají i výměnářské chalupy ve dvorech u Fajfrů č. 62, u Janků č. 63, u Lesů č. 50, u Čadů č. 57 (možno, že poslední dvě patří spíše do skupiny třetí). „Nová" chalupa u Šarapatků, dnes u Lubenů č. 65, byla stavěna až za mé paměti. Do skupiny naší až patří výstavba na dohled a všechny nové a novější i z poslední doby tamtéž a i jinde ve vsi. Potud tedy úvaha o postupu zástavby naší vesnice.

Ve vsi samotné byla většina selských stavení do 20. let tohoto století od Sedláků až k Jankům dřevěná, s malými okny a větší nově podle délky dvora postavená dozadu, neboť před stavením byly malé zelinové a ovocné zahrádky se zadním rohožením vpředu. Výjimka v této řadě tvořily: hospoda u Šenkýřů č. 43, hospoda u Traků č. 10, stavení u Šebestů č. 35, jež byly zděné. Dále pak selská stavení u Kůžů a Kolínů, Fajfrů, Lesů a Čadů byla též zděná. Chalupy z první skupiny zástavby byly většinou kryty došky. Potom byly pokryty šindeli. Selská dřevěná stavení počínaje rokem 1919 byla bourána a stavěna nová tak, jak nyní jsou.

Podél silnice od její výstavby v r. 1876 a již v předchozím byly odpadové strouhy čili „pranýřky".

Převaděž ze vsi byl odpadní splašky odpad a odtok vody, vytvářely k jihu louce, které byly na různých místech ve vsi a na návsi. Ve ní byla oddělena louže od Kerejů až pod Krejčí, dále přes Kořínka a Němce a jinde se tvořily podle stavu vody v potoce jako před Kačenovým hrádkem, za Pinďu a Kadlečku. Kovářoje louže se rozlévala až Pinďuv na dvorek. Kačenov hrádek byla louka mezi Pinďu a Hadamku, oplocená kolmá dřevěným plotem a dočasně šla až k potoku. Těchen vodní odpad smíchaný s močůvkou ze žumpy ve dvorech směřoval do Kovářoje louže, kde tak voda měla hnědou barvu močůvky.

Druhou takovou vodní nádrží ve vsi, lépe řečeno tcholy za vsí, byl rybník za Kovářoje na hrázi se dále kalnou vodou, která přitékala od polních koutkových odtahách, jež vytvářela asi tak v uvozovkách „za humny" bažinu, za mých mladých let zarostlou křovím, dnes z dávných dob pověstnými křovisky. Dno rybníka bylo neustále zanášeno bahnem, až rybník byl koupalištěm prodětí a večer i pro dospělé, byl po celý den klidný tůní. Odtok z tohoto rybníka byl a je dosud mezi Procházku a Grangaru, pokračoval kolem „na dvorku" k potoku. Odtok z Kovářoje louže šel mezi Hodíka a Hrabíka, pod Kárkou pak pokračoval mezi Kadlečku a Beňovem a za Beňovským vodní Kačenov hrádku do potoka. Přes potok vedla k Černému dřevěná lávka pro pěší a pro povozy tu byl brod

V době dešťů a jarního tání zaplavovala voda z rozvodněného potoka, který měl malý spád a pomalý tok a četných zákrutách, celou střední a někdy i dolní část vsi. Voda se vzdouvala, narážejíc na husté kmeny vrbových keřů na obou březích, vylévala se do luk a hrnula se do vsi, zaplavovala dvorky chalup v okolí kovářovic louže, přetékala silnici a hrnula se do dvorů ve střední části vsi od Pavjanů až k Poustům. V těchto dvorech pak zůstávaly trvalé louže, zažírané opět močůvkou. Odtok se tu musel stále prokopávat a čistit a vše leklo na náves.

A teď pohled na starou náves. Kolem silnice a louží rostly mohutné topoly, pozůstatky dávných mokřadních porostů. Topoly byly před čadu, haleji, Kopeckú, u rybníka u cesty k cihelně a mnohde je za mého mládí připomínaly i staré uschnuté pařezy. Před Květonů kolem kapličky byly čtyři mohutné lípy, z nichž největší byla máchě před vjezdem do Květonů dvora. Před Němců byl mohutný kaštan. Topoly byly lehdy i u rybníčka ve dvanácti a na hrázi hlohového rybníka zahrady u studol byly plné ovocných stromů, někde mívali i pěkné hrušky a Tydo rostaly značných výšek. Při cestě za humny bylo plno keřů i švestky rostly na břehu nad cestou, silnice vedoucí vsí byla za dešťů samé bláto a v létě samý prach. Podél Květonů dál k Hadámku, před Hadámků až ke Šmídlům rostly podél mangetín vrby. Topoly rostly i podél odtoku z rybníka.

a abych to dokončil o těch rodních nádržích, jimž se říkalo také rybníky. Tak ve dráhách nahoře byl tzv. „Močeradský rybníček" sbírající vody s polí „nad lenky" a „na tůni". jím začínala stružka vedoucí drahami. Býval zarostlý jílem a dnes proniká keři jako za dávných časů. Stružka tvořila cestou první mokřinu pod Sedláku polem nahoře ve dráhách a pak mělo vtok močálek, o němž už byla řeč. Za hranicí hlohovčické a hlohovského katastru směrem ke Stankovu byl Hlohovský rybník, jehož zbytky jsou dosud patrné. Do něho byla svedena voda z polí ve směru od Kozárad z polí „u rybníka" a byl takovou umělou nádrží - rybniční tůní - už od pradávna. Býval dříve hlohovským majetkem a vyměnou za nějaké pozemky na Hlohovsku v držení Hlohovčických byl postoupen do hlohovčický katastr. - V Hlohovci se také rozpadlo a rozprodalo několik dvorů a jejich pole kupovali i hlohovčtí obyvatelé. —

V Hlohovském rybníku byly také chovány ryby, pak byl chov zrušen a za mého mládí opět na čas obnoven. V rybníku se ani ve dvou letech, když už jsem chodil do gymnasia, objevila biologická zvláštnost. Objevili se tam totiž pozlacení pulci nebývalé velikosti, dosahující podle našich klukovských měření asi 5-6 cm délky. Profesor na gymnasiu nám to vyvracel, ač jsme mu nechtěli věřit, jako výsledek biologického jevu následkem změny prostředí, indukujícího zvláštní druh potravy, ovšem dočasný. A tak to také bylo. Pulci zmizeli a rybník už také není.

Ze zápisů v kronikách

Hvodní osada Hlohovčice byla založena podél řeky podoucí křovisky od Kolovče na Hlohovou a Bankovy ve směru jihovýchod – severozápad, ve vsi samotné ve směru jih–sever. ~~46~~ Od 17. století vedla touto krajinou stará poštovská cesta, kterou (to nové) rozdělí i vzdálenost jménem kolovečský poštovský panáček na dostavníku z Kolovče do Stankov a zpět. Od Sibře byla odbočkou od staré říšské cesty z Baor přes Kdyni na Prahu. Vedla mimo jiné přes Kolovec, Sibřice, odtud pod Vís na Čejovické Lhotě a od Křížku na Letňické cestě přes Sádlov dále na Bukovou, Klenčí, Chrástín směrem na Prahu. – Sádlov to je dnes jen jméno lesa. Když tímto krajem táhla vojska a za třicetileté války (1618–1648) byla zpustošena a obyvatelstvem opuštěna.

Obnova původní cesty od Kolovče k Sibřicím byla provedena v r. 1823. Po vystavbě úseku ze Sibře přes Podčetrty ke Sv. Jáně a Vyšínských lesích, zdálo být stará cesta k Sádlovu postupně rušena. Kámen z ní byl odvážen na obnovu vytrhaných Podčetrt v r. 1825 a pak i na přeložení nové silnice ze Sibře přes Hlohovčice na Stankovy v r. 1846. Když byla v r. 1861 postavena „železná dráha" z Plzně přes Stankovy, Domažlice a dále do Němec, provoz na staré cestě stále rozrostlá cesta se stávala nesjízdnou. Vozilo se na dráhu dříví z Chudenických lesů, veškeré zboží do obchodníky v Kolovči a Chudenicích a to vše

vyvolávalo nutnou výstavby nové tvrnice, jaká tato certa byla, inspirující v hlohoveřické kronice, jak slýmal vyprávěl, starý p. Kenyer. Říká: jaká byla potřeba nové tvrnice, vyplývá z toho, že jel-li povozník ze Šaňkova směrem ke koloveři a jeho potah vytáhl náklad do velmi příkrého kopce od Šaňkov a jak vyjížděl na katastr naší obce, musel svůj potah nechat každých pár kroků vydechnout, aby v hlinito-jílovité půdě našeho katastru nové síly nabral. Ač katastr naší se rozkládá v rovině a povozník by nechtěl náklad tu nolavat, musel si ohnutí přivézt (Poznámka: O přejmenování se mluvilo také při srbických robotách, cr. „fiešpanské fury"), aby se nějak z našeho katastru dostal na katastr srbický, který byl šťerkovatější a k jízdě způsobilejší. Říkali staří hospodáři, že vezl-li sedlák z naší obce 8 hl obilí (t. j. asi 7 metráků) do Šaňkov na trh a vytáhl-li se svým pracovním koňským potahem onen náklad, říkalo se, že má potah ne železný, ale ocelový."

A když už jsme u té namáhavé jízdy po cestě, poslechněme si ještě, co říká kronikář o půdě:

„Kvalita půdy našeho katastru je ze čtyř pětin hlinito-jílovitá, nepropustná, studená a mokrá a studené jaro je velkou zhoubou pro rostliny obilní, brambory se neurodí a hnijí ..." a v létě „je ve stínu chladno ... a bramborům se u nás nedaří."

Výstavba nové tvrnice v r. 1876 nic Hlohoveřickým velmi ulehčila, ale stálý velký provoz na ní, učinil ji brzy špatnou a v létě značně prašnou.

byla však dobrá nadklad, odvrtávací šankety (štrouhy), vrtala cestáře a byla také omrovávána, ježkována, trouby čištěny, takže svému účelu poměrně dobře sloužila.

Zmínil jsem se o tom, že v r. 1861 byla jižní Slaňkov vystavena železnice. Je nutno se zmínit o zájmu o srbické školní kronice o jednom zbožném, ale nesplněném snění našeho kraje, mít také svou dráhu na Klatovy. Dědeč Holub o tom píše: „Z Klatov do Kolovče měla být vystavena místní ~~že~~ železná dráha. V úředních listech č. k. hejtmanství Domažlického stojí, že: Vysoké c. k. ministerstvo železnic výnosem č. 13064/C ze dne 10. září 1897 udělilo družstvu pro místní dráhu z Klatov do Kolovče povolení k předběžným pracím předběžným pro místní dráhu o normálních kolejích z Klatov na Dolany, Dolní, Hvožďovice do Kolovče, pomíněné s pokračovací tratí do uherské rámce se lhůtou na dobu jednoho roku. Jmenuje-li se místo stavitelem a doba, kdy předběžné práce tu mají být hotovy, oznámí se později."

Dnes ovšem víme, že ke stavbě nedošlo. Zůstalo jen u napojení trati od Kolovče na Srbice, Hlohovčice, Hlohorou s výslednými na hlavní trať u Paseky, či jiné Kamenice na Holýšov. Snění to vše byla jen zbožná přání.

Víme jen, že o 20 let později, v roce 1921 došlo ke stavbě Klatov se Slaňkovy zmíněnou tratí pořízenými a později normálními autobusy. A ještě něco z kroniky. O automobilovém provozu se mluvilo již v roce 1913.

letní kronice: „Již v r. 1913 v dubnu mělo být zřízeno automobilové spojení mezi Klatovami, Chudeničemi a Šlapankovem, rozvíjpadě až do Domažlic na straně jedné a mezi Klatovami, Plánicí a Nejdomyslem na straně druhé. O koncesi se ucházel MUDr Norbert Reiser, lékař v Klatovech. Ministerstvo naříkalo komisionelním šetřením, ale k uskutečnění nedošlo."

Jak se u nás žilo
v letech 1878 – 1902

Líčí tuto vzpomínku podle vyprávění pana řídícího Holuba ze Šibic, jak je napsal v jedné ze svých kronik a rozšiřuje přidáváním i vyprávění Václava Bernklava (Vaška Kvasničku) a Josefa Bouce (Pepíka Krejčů). Vyprávění pana řídícího rozšiřuje o historii Vyhnánských dolů.

Nemohu si přičítat tohoto vyprávění odpustit pochvalné zápisy v kronikách pana řídícího Holuba. Kdysi jsem před lety psal svou místopisnou část „Paměti o školách a učitelích na Prachaticku", při studiu materiálů jsem přečetl přes jedno sto školních kronik, řadu obecních a farních kronik, jež mi zapůjčil archiv. Jako dlouholetý školní inspektor (16 let) jsem měl možnost, vlastně povinnost číst současné školní kroniky, ale jak kvalitně na srovnání s těmito kronikami

zítka rešel. Pan ředitel dovedl mezi záležitostmi čistě školskými zachytit zcela určitě děmi v příškolených obcích a jejich historii. A jako na památku a namátku pana předchůdce Holuba, kterého sám pamatuji jako malý školáček, převzímám jako součást těchto pamětí jeho vyprávění o životě v uvedených koutech a tamějších vesnicích.

Hlavní obživou obyvatelstva příškolených obcí je zemědělství, hlavně v Hlohovčicích a Sibicích. Dále pak je to chov hovězího a vepřového dobytka, drůbeže jako hus, slepic a holubů - tedy výroba obilí, masa, másla a vajec. Hovězí maso dávají výborné plemeno kdyňsko-simenské, velké strakaté, červeno-bílé barvy. Prodávají se a kupují hlavně o pátečních trzích v Nové Kdyni a o pondělních trzích v Stankovech.

Na celém trhu ve Stankovech se vozí na mnoho obilí a někdy se vozí na čtvrtečním obilním trhu v Domažlicích, kde se koná zároveň „trh vepřový". Dobytek na maso tu kupují hlavně Staňkovští řezníci a to dobytek hovězí i vepřový. Mnohovepřů tu skoupí také řezníci z Přeštic.

Huny kupují „husáci" z okolí a zemou, či vezou je dál, hlavně do Bavor. Slepice, holuby, máslo a vejce i zvěřinu skupují hokynáři z Černné a Poběnic a nymí je hokynáři v Hlohovčicích, kteří vše dobře rozdají o týdenních trzích v Plzni, takže tu bývá těžko od místního rolníka doma něco koupit.

(Moje poznámka: Tímto panským úřadům trpce stěžuje na těžkosti stáním jídla na svou dosti skromnou volnou.) Dříve toho sto kolmě do stanov, píká nakdále.
Kráva stála před 35 lety 20–30 zlatých, nyní, t. j. koncem 19. stol.) 80–100 zlatých. Dříve pivo pával lid dříve kyselé mléko, nyní kyselým mlékem krmí vepříky. Podsvinče stálo 5–8 zlatých, nyní 12 zl. Máslo průměrně 45 krejcarů za libru, vejce 5 kusů za šestak, v zimě 7 kusů za 2 šestáky. Kuře dříve 25 krejcarů, nyní 35, husa 1 zlatý 50 krejcarů, oškubaná 1 zl. 30 kr. Jen obilí v ceně nestoupá, je to různé nejnosti. Oves stojí 3 zl – počítáno za 1 hektolitr, ječmen 5 zl., žito 4–5 zl., pšenice 6 zl., brambory 1 zl. až 1 zl. 50 krejcarů.
Mléko v panském dvoře v Sibřicích se odváží každého dne ráno do Kanic, kde se výhodně zpracuje na máslo a sýr. Jinak se v panském dvoře i lidem prodává 1 l za 6 krejcarů, dříve za 5 kr.
Panské ovoce skupují sadaři (hlídači) a někdy dají za všechny aleje i 1000 zlatých (Poznámka: Ty aleje kolem velkých panských lánů já i moji vrstevníci dobře pamatujeme. Jezdili jsme na ně výhradně jenom čas od času hlídačem a nesmělo se někdy i výjimečně následky ve škole či doma). Dobytek se pásal ještě v r. 1880 po celé jaro, léto prodzim až do sv. Martina a to po mezích, pastviskách, drahách, příložích a v prodzimku po otavách také na lukách.
Nyní, už asi 20 let, se všechna lada proměňují v louky, travouky, pěstuje se více jetelových plodin a dobytek se pase pouze na prodzim po otavách na lukách.

Mrk zase zvětšuje zásoby hnoje (maštalské mrvy) a je dobrá plodina. jetel luční a ovocňák (= žlutý jetel vojtěška) kolem r. 1890 zavedeny, dále vikev i čočka a směsky s řepkou se nyní mírně pěstují.

Hodně lidí pracuje v horách, Horníci jsou hlavně v Poštěrnicích a pak v Černé, méně v Hlohovčicích. Pracují v blízkých horách (dolech) v Souměřicích, u Dašů, na Rudolfově, na Jáchymově a dříve také více v r. 1885 u Lambsů. Jiní jdou za větším výdělkem do dolů v Nýřanech, Zbůchově v Mantově, odkud přicházejí k rodině jednou za týden na neděli. Do vytěžených dolů chodí denně časně ráno, mívá ti na cestě kárbidku. Hlohovčičtí jdou k Poděbusínům, na Hroby odbočují pěšinou k Jáně a odtud dál k šachtám, podle toho, kde dělají. Denní platy jsou také různé až nad jeden zlatý. V šachtách na Plzeňsku vydělávají více, ale zase ti musí platit stravu a bydlení přes týden.

A tu bych se chtěl zmínit o místních těžních vytěžených dolů, či jak se říkalo „hor. (Podle publikace „Staň-kovsko" z r. 1940.)

Pánev vytěžená nebo-li mrklínská je malým ostrůvkem jižně plzeňské. S dobýváním uhlí bylo započato asi před 135 lety (což by asi bylo kolem r. 1805) mrklínským velkostatkem u Blíz-kosh' vesnice Lhoty v místech, kde uhlí vystupo-valo téměř k povrchu a bylo dobýváno ze

4–5 m hlubokých šachtiček. Tyto měly vždy několik stupňů a uhlí se z jednoho stupňátka na druhé vynášelo lopatou. Když bylo uhlí kolem takové šachtičky vyrubáno, počítala se asi ve vzdálenosti 10 m šachta nová a tak se v rubání pokračovalo. Později k místu vynášení lopatou počalo uhlí vytahovat rumpálem. Šachet takových bylo velmi mnoho, čehož důkazem jsou podnes hrouby děr a různé vyvýšeniny, v nichž pod půdou lze ještě nyní nalézt zbytky uhlí. Později byly hlouběny šachty do 20 m hloubky, uhlí dobýváno jen to nejlepší, kusové, jež se dělím okrutem kolem šachty. Horší uhlí nebylo vůbec vytahováno, nýbrž jím havíři upravovali vyrubaná pole (tomu se říkalo zakládání) a havíři sami uhlí zájemcům prodávali. Uhlí bylo měřeno na „stupně".
K pozdějšímu lepšímu dolování došlo v letech 1850, ale i tentýž bylo uhlí pod zemí sbíráno. Lepší se vyležilo a horší zůstávalo dole a tak vznikaly v celé vytěžené části vydělané okruhy, zvané „bochníky", při čemž pozdější havíři, kteří to nemohli ležící, říkali, že pracují „ve stařinách", jež mnohé pozdější generaci havířů zbyly.
Uhlí v těch dobách bylo velmi levné a ještě v r. 1870 dostal se jeden stupeň za 12 krejcarů a dopravil do Kaňkova stálo 3–4 krejcary. Uhlí z Kytína bývalo velmi kvalitní a i kovářské uhlí v tm ležělo a vozilo se odtud povozy až do Bavor.

Doly Lambiorské, majetek hrabat Lukavického dědičného Karla Lambla, vznikly r. 1875

a prodány byly r. 1898 firmě akciová společnost továren na zrcadlové sklo a uhelných dolů v Brux-
selu (bývalé sklárny ve Stankově a Holýšově). Potomek majitelů Lamblorských dolů, Rudolf Skála, stat-
kář ve Stěleckých Hošticích u Horažďovic, je (1940) komisionářem výhradní obimí společnosti ve Stankově.
Doly Zieglerovské byly založeny Ondřejem Zieg-
lerem r. 1868, který uhelné míry "koupil od mark-
línského ředitele Václava Hikše. Také tyto doly přešly
r. 1898 v majetek shora uvedené společnosti.
Doly „Soudný" založeny byly r. 1840 a zanikly 1923.
Kromě těchto bylo ve ještě několik dolů menších, z nichž
jako poslední zbyl „šachta", který zanikl ve 30. letech
našeho století.
Největšího rozvoje dosáhl důl Ondřej "zv. „U dubu",
jejž zmíněná společnost vybavila moderními stroji,
postavila lanovou dráhu dosud užívanou ke trati v Ho-
lýšově a těžila denně dokonce až 15 vagonů uhlí. Po
vyčerpání uhlí byl důl zastaven r. 1925.
Zdálo se, že tímto je vytěžené uhelné bohatství
vyčerpané, ale brzo v světovou válkou a za války
obnovila firma Krejza ze Stankova asi 2 uhelné malé
doly ve vrchní blízko Lhoty u silnice k Merklínu,
jež pracovaly jen krátce. –
Pohnuli jsme našeho horníčka a nyní budeme
zase naslouchat vyprávění příběhů Holuba o životě u nás na sklonku min. století
a počátku století dvacátého. Skončili jsme
u jeho vyprávění o horníčcích,

Zavedením nových kamen v Černé a Podivíně
se lesy a děti do školy přibývá (Poznámka: V Kamenné
Hoře a mluví se o této imigraci – příležitostném nových
obyvatel – zminím, co nového měla vliv na tři hlavní návrší
v Podivíně a Černé a vytvořením příměstského stanoviště)
Z Podivína dochází do školy 80 dětí, z nich dříve mnohý
jen do Podivínské).
V Zahrádkách se někteří obyvatelé živí zahradním obchodem
a hadry, v Srbicích a Kolově je něco zedníků a nádeníků,
kteří pracují pod kamenným místem tak kem nebo
kolovečkým kotlem.
Také dřevěné obroučky mísí (někdy i ohněm) se dávají se
zdělané, síta – ať chytiat prachovinčí a pro různé
plné obilí. Více se množí a nemůže dobře leží. Rolníci
u nás žijí život spořádaný a je-li hospodář šetrný,
může dát dceři 2, 3 až 6 tisíc zlatých věna.
Na dlaních bývají ruce živelních rohramách stavy.
Stroje mlátící, dříve ručním, nyní mnoho ženských
tažným dobytkem, u některých i sečí stroje, ulehčují
práci.
Na panském mají žací stroj a parní mlátičku, kterou
koupili v r. 1889 v Anglii za 466 liber ze zlatě,
a to vše přispívá k pokroku. Dříve se celou zimu
mlátilo cepy a obilí se žalo srpy. Dnes do sv. Václava
mohou mít „vymlácíno." Žně ovšem trvají,
byť už kosami se počalo, od konce července do konce
srpna.
V zimě hospodářník nadělá dříví z obecního lesa.
(Poznámka: Zda tomu tak bylo i v Hlohovči dnes,
kdy toho obecního lesa bylo pomalu, to nevím)

Starší lidé uvádí, že v Srbicích bylo dříví bráno v obecním lese u Sádlově. Lidé si také dělají výřez v soukromých lesích, chudý lid si může dříví zadarmo takto přijmavit a k tomu má i „pereč a steliva."

Dále hovoří o hospodářských věcech: Dříve se pivo málo, pivo bylo vyčichlé, zvětralé a teplé. Nyní, zvláště když lahvové pivo bylo zavedeno, slačejí šenkýři pivo do lahví, nije kdekolo, neboť každý má za to, že s tou „brynchou" se nejen nosí, ale i nezdraví. Maso se kupuje jen občasně, někdy na neděli, hlavně vepřové. Zato o posti musí být masa celá mísa. Každý někoho z příbuzenstva čaruje.

Zbožní sedláci putují každoročně na pouť do Klatov, do Pasínovic a drahou (dříve i pěšky) až na Svatou Horu.

Palivo se zdražilo a tím i veškeré jiné potřeby, jako šaty. Uhlí velké stávalo staré centy za 30 krejcarů v r. 1878 a nyní v r. 1902 55 krejcarů. Ke zdražení došlo po hornické stávce v r. 1900 v zimě. Lidé v té zimě trpěli zimou, neboť uhlí ani dříví nebylo lze sehnat. Sáh dříví stál dříve na Chudenicku (na Holci, Bukové hoře, ve šlapanských lesích) 2 zlaté 80 krejcarů, nyní 3 zlaté 50 krejcarů za sáh. V našem kraji je nejlepší uhlí od Dubu, ale nyřanskému a manětínskému se nevyrovná. Aby se máze mohlo jezdit do hor ve vlhku, je zřízena nová okresní silnice od srbických hranic přes Poselovouky až k plánkovsko-merklínské silnici.

Před 20 lety zavedlo Srbice chodil čtník z Nové Kdyně, nyní r. 1880 je zřízena čtnická stanice

jedním muži v Kolově a pro Hohoře se tam chodival
němčí až z Horšovského Týna byla zřízena už v r. 1872
pošťská stanice o dvou mužích ve Staňkově. Pošta
byla v Kolově od r. 1878 (ve Staňkově 1647).
Lidu na našich vesnicích bývá často obležování „své-
láky", řemeslníků, šlapičů, krejčí a cikánů.
Velké nákupy nářadí, oděvů a jiného zboží se dělají
ve Staňkově a v Kolově, kde je více a lacinější
dostal než u nás v krajích, a od předomními obchod-
níků.
Na panském se platívá za denní práci 20-30
krejcarů. Starší nebo nohčím pracovníci na
panském (šafáři, pokladní, vrchní, koňáci,
mlatci, pachtéři, dělečky, pastýři - kravaři,
tesaři, řezáči i nádeníci) dostávají na půlroční
žádost pozdní v naturáliích jako dříví,
obilí, brambory.
Zelenina se k nám dováží z Klatov, chléb z
Chodějova a Bílého mlýna. Řemeslníci
pracují, mají občané řemeslníky sami drží.
Za výdělkem putují zedníci i nádeníci
také do Saska, horníci jak už řečeno do dolů
na Plzeňsku. Něco lidí je zaměstnáno ve staré
sklárně ve Staňkovech a v nové sklárně v Holýšově.
Pošta vybírána z vypuštění pana učitele Hoheba.

Václav Beníšek (strýc Vašek Kvasničků), který
byl za I. světové války druhým dělnickým starostou
po Jiřím Procházkovi - jinak z chalupy č. 40,
a živobyl v naší vsi mi napsal pár řádek

Tuto uvádím
že do vzniku první republiky v r. 1918 se volby do obecních
výborů neprováděly. Prostě bylo to tak, že sedláci – staroused-
líci dosazovali do devítičlenného obecního výboru 6 členů
ze starorodu, to je dvě třetiny a ostatní t. j. chalupníci,
bezzemci a nemajetní jen tři, t. j. jednu třetinu. Rovněž
tak bylo i s užíváním obecního majetku (Pozn. To tedy
při tom dříví z lesa měl z nich řídit Holub navdu i o Hlo-
horečkách) Tedy i v Hlohoreckých rovněž sedláci obec-
ní majetek. Václav Semklan říká, že to nebylo tak
dávno, že sedláci si hlavně činili nárok na Hlohorský
rybník a ohrady. V Hlohorském lesníce chovali kaprv
na výlov a pochopitelně že užívali selské pozemky, ale
v náhradu za ně užívali obecní pozemky ku Sviňku
a v jámách. Za to užíváním obecních pozemků měli
povinnost starat se o obecní chudé. Dívám se jak
ta povinnost byla plněna, o tom svědčí smutný
osud Hlohorečského chudého, jemuž se říkalo Petr
Hodlojc. Jak se mu vedlo, o tom dnes příliš by bylo
zbytečné, poněvadž by tomu nikdo nevěřil. Petr
skončil svůj truchlivý život zmrzlý u silnice do Slaviker.
Po válce nastaly velké spory o obecní majetek, o
nichž dost podrobně píše v Hlohorské kronice p.
Thayer, nazývaje starousedlíky onehdy „lusthykáry"
Dále o seznamu vlastníků z r. 1838 říká, že inkvi-
zoval 41 čísel. Za svého starostování měl možnost
ještě vidět a číst mnoho záznamů ze starých
dob, ale ty že už nejsou.
K tomu bych chtěl dodat, že mnoho starých
spisů bylo vráženo do archivních sbírek,

již jsou uloženy ve státním archivech. Když jsem hledal materiály pro své pojednání o učitelích ve státním archivu v Praze-Dejvicích a tam jsem také mimochodem nahlížel do uchovaných materiálů o obcích na Plasticku. Tam má každý okres, každá obec své svazky, o nichž je mnohé, co se nám zdá být nenávratně ztraceno.

Rodák, starý pamětník, Josef Bouc, který prožil celý svůj život v obci, píká.

Naše obec byla již dříve a je dosud výhradně obcí s převahou zemědělského a z poloviny dělnického. Většina dělníků, ať už pracovali na jakémkoliv úseku lidské činnosti, vlastnila vždy také malý pozemek k zajištění výživy své rodiny. Dělnictví bezzemci získali půdu až na půdy jim pozemkové reformě v r. 1921. (Pozn.: Kolotoč půdy dosud, je přesně uvedeno v bibliografickém oddílu.) Tento zájem o půdu byl podmíněn hlavně ze zkušeností z první světové války, kdy bezzemci jako lidé ve městech trpěli hladem. (Dokladem toho byla četná úmrtí na tbc pozdě)
Rodiny byly dětí početné a bylo až běžné v rodině nebylo zvláštností. Děvčata z dělnických rodin po skončení školní docházky sloužila jako děvečky u sedláků ve vsi v okolí. Chlapci se učili také, ale už v menší míře, hledajíce si též příležitostnou práci na stavbě cest, silnic, v lomech a průmyslových podnicích. Ženy dělníků byly většinou doma. Se šicím strojem ~~jsou~~ pracích vypomáhaly u sedláků při sklizni, o zimě, při mlácení,

Na vybírání sněmovních příspěvků za různé služby jako
kdo za rovnost, za vodu, za meze a role a podobně
skladidělních manželé na vsi bývalo většinou bydlívali
v podnájmu v jedné světnici a jejich živobytím celém
a majetkem byla vesměs vlastní postavená skříňka,
postýlka, truhly a to se jim většinou u nás stalo.
Dětí bývalo 12-20 děvečat a 3-5 naemolků - čeledínů.
Každá obec už odedávna požívala v rámci okresním určité
důležitosti, jak vnitřním uspořádáním, tak i zámožností
mnoha rolníků, kteří bývali dobrými hospodáři. Sociální
ustrnutí obce nastalo u nás po nemnohých výsledcích,
počátek v r. 1906, kdy byla zavedena osmihodinová
pracovní doba a dělníci se mohli věnovat dále na
veřejnými

B. Národopisný popis (Folklor) života našich předků.

V této části Paměti si budeme vyprávět o lidech na usedlosti, o můdorysné zástavbě selského dvora a chalupy, o bydlení, o hospodářských budovách, o práci a nářadí v hospodářství, o oblečení, jídle, zvycích a obyčejích v průběhu roku a o mluvě a nářečí. Prostě se pokusíme vniknout do vnitřního společenského žití ve vsi od dob dávných až do doby mladých let generace, dnes většově rozložité.

Lidé a život na dvoře

V původní vsi, jak jsme již řekli, bylo 16 selských usedlostí. Dvory měly od 55 do 70 strychů rozemků, t. j. asi tak 16–20 hektarů. To byla výměra podle zákupního čili purkrechtního práva na Horšovotýnsku v průměru. Byly i osady až s 30 hektarovými dvory.
Při dělení dvorů z jakýchkoliv důvodů zanikali polodvorníci – půllánici, říkalo se prostě „má půl dvora"; byli i čtvrtláníci a pak chalupníci. I četných rodin byli pak i bezzemci, na něž nezbylo.
Sedlák měl dvůr, to znamenalo objekt bydlení a hospodářských budov, pole, louky, jeden až dva „kusy" lesa, dále až 10 krav, jalový dobytek a telata,

jeden až dva páry koní, někteří měli mimo koní tažné
volky, kde byli koně byla i hříbata. Dále se chovalo
rohatý dobytek, bývalo i sladovou, drůbež, tj.
slepice, husy, holuby a později i kachny a králíci.
Chalupník míval jednu i dvě krávy, s nimiž
také tahal i oral, telátka, někdy i kozy a nějakou tu drůbež.
V selském dvoře míval drůbež na starosti selka.
Výtěžek od drůbeže selka sama obhospodařovala a
také jí patřívaly peníze za len a mák. To měla
„na naráďu" pro dcery a domácnost.

Ve dvoře mimo hospodáře, selky a jejich dětí, byli
výměnkáři, někdy svobodní tovaryši sedláka
či selky a pak chasa (čeládka). Chasa podle
velikosti a zámožnosti dvora tvořili: Pacholek
čili čeledín, děrčka velká a malá, někde i
kuchařka, pokojné a chůva.
Podíváme se podrobněji na úlohu pacholka
a děvky - děvečky, povědomých v Hlohovečích,
pokud naše pamětníci bývali na velkých dvo-
rech 1 pacholek a 2 děrčky, na menších
jedna až dvě děvečky. Byly i dvory, kde vůbec
chasu neměli, když už vlastní děti dorůstaly.
Pacholek (čeledín) byl na těžší práce v poli,
oral, sil, sekal o žních a senosečích, nakla-
dal fůry, měl na starosti koně a jezdil
s nimi, nosil pytle a pod. Dostával stravu,
20-30 zlatých na penězích, dva obleky,
několik loket plátna, kožíle „Husty a tenký",

dě zástěry, hrách a len. Při prodeji koně dostal od kupujícího „ohlo, ocasné".
Děvčata obstarávala dobytek, dojila krávy, při pracovala s hospodářem či nacholkem krmení, dělala na poli, lovce, vlezla ve stodole a jinde. V zimě předla se velkou len, zašívala nylle, drala peří, ušila punčochy, dělala ponožky.
Dostávala zdarma, plátno, kanafas, kožíc z domácího plátna, látku na šaty, na zástěru, punčochy o jarmarce nějaký šálek. Tomu to za stara dostávala „vocasný" při prodeji dobytka. Platu míval 12 – 20 zl. šajné.
O pohůnkovi byla řeč při vyjmání o nacholkovi. Také dostával ocasné z telat, malý nacholek z vola. Ocasné dělalo se krejcaru do zlatky.
Chasa míval volno v sobotu večer, v neděli ve velký, na velký pálek a jarmarce ve Stanlovech, o pouti, na posvícení a poslední masopustní dny. Pokud natřil dobytek k musel. To si chasa domluvila s hospodářem.
Pacholek spával na polandě v maštali, děvečka na půdě nebo ve kvelbu.
Chasa se jednala. Původně se najímala a propouštěla ke svátku sv. Kateřina (25. listopadu). Později na kalendářní rok. Služebná děvčata bývala ze vsi z chalup, někdy z Černné či z Podívres.
Výměnkáři bydlívali v malé jedničce, či měli malý domek (chaloupku) na dvoře. Dostávali výměnek v naturáliích a nějakých penězích. To bylo různé. Typickým úkazem bývalo, že k staří matce často s hospodářem o výměnek kašlíčť, ba i soudil.

Dvůr

Stavba původních usedlostí v zakládané osadě byla jistě uváděna podle určitého předem promyšleného myšlenkového jak rozvržení cestou, tvarem půdy, pevností a vydatností terénu s možnostmi přívodu a odpadu vod. Radam Tural a Kuba Nový podle mnou uvedené pověsti měli místo k založení usedlostí jistě dávno vyhlednuté. U nich i Šebestů byl odpad vod dobrý, zátopa tu nehrozila. Tam, původní vyšla mnohou skrz ni jistě předem nějak, takže ani kovářky se zdmi upevnili. Vidíte, že mo odpočinkové místo mít tam bylo suché a má možnosti kopání studní k pitnou. Jejich následovníci Havlíčkové pak dál po obou stranách cesty směrem k Hlohové. Na straně můžeme vymezili mostor cestou vší, cestou za humny a cestou k lesu. Zadní části usedlostí na podivnýsku straně museli pravděpodobně vyhnout zátoporou cestou, po níž dnes běží linie zadních plotů dnešních hodnot na trámcích. Uzávěr vesnice na jižní straně směrem k Šibicům byl určen zlomem jižní linie ~~k cestě~~ hodnot a Kružů a Janků směrem k cestě.
Chalupy, až na několik výjimek ve dvorech, byly z pozdějších statků stavěny mimo původní radní prostor a to již ustálal do čelní a Podčerní, již cestě k lesu a pak dál ke stavbám a konečně k chlévům.
A nyní k podívejme základnu dvora, na tu malovou, kde byla jen roubená stavení a ty byly oplocené kolím s houžvemi, ale na ty kleny máme už v paměti.

Do dvory byly většinou oddělitové uzavřené vraty, obytným stavením, hospodářskými budovami a za rolnými usedlostech zdí čili roubením z kamene a cihel na hlíně to jak za zahradou, tak před stavením a mezi dvory. Tyto vrat byly zděné, nahoře hřebenitě a jinak kryté, někde byly mezi pilíři mezery oblouků klenbou nahoře oblé kryté dřevěným dřevem. Zdělím se před stavením cihelny rozuměl stavění z kamene, nepravidelného tlínou, kterého bylo všude dost. Jinak byla kryta i roubená. Výroba cihel a tašek se za mnoha let minulého století mnoho změnila. V pilířích vrat byly vyklenuty pro obrázky, na boky rohových. Dvířka vedle vrat byla samostatná a byla stavěna blízko jednoho z pilířů vrat. Vrata se uzavírala vřetenicemi, jež byly dřevěné a uzavíraly se zdokonalenými závorou, jež zapadala do skoby, nebo byla závora pevná s okem, který zapadl na pevném pilíři s okem, do něhož se zasadil kolík, visící na řetízku. Spodek vřetenice byl z pevných silných prken a hrnčíř z tenkých latěk s mezerami. Podobně byla dělána i dvířka, jež měla dřevěnou (závoru) zavírku, zvedací, ode níž vedl řemínek či provázek dírkou na návěs a na noc k stahovadlu dvora. Do dvora se tedy vjíždělo vraty a vcházelo dvířky.

Průčelí dvora bylo uzavřeno dále roubením po obou stranách vrat a dvířek. Za roubením před stavením byla malá zahrádka pro zeleninu a růže. Stával v ní jeden, či dva typické stromy a to bez, kaštan či lípa. Také tam bývaly angrešty a maliny keře.

Dvířky k prošlo na kamenmou, u nazdeji cihlovou zárp.
Zárp to byl asi 1½ m široký pás, takový zvýšený chodník,
za dáma z udusaného šlérku a hlíny a upevněný trámkem
zaženým zaražennými kůlci. Pozdeji byla zásep dělána
z placatých kamenů či cihel. Kvůli nedostatku celého obyt-
ného stavení a i hned mazíbali obyčejně to bylo na
jižní straně a říkalo se tu „na zápraží". K vchodu
do stavení byl schůžek a lak prah, nízko nad zem před
chalupu na zápi na zápraží = za prahem.
Obytné stavení stálo - při pohledu do dvora - na
pravé straně dvora za zahrádkou. O zařízení obyt-
ného stavení bude samostatná kapitola.
Hned u zahrádky či u blízkosti vchodu do stavení
byla „studnice". V některých dvorech byla i jinde.
Studně byla vyzděna kamenem, nad zem měla
zeď či dřevěné roubení, kryté střechou ze šindelů.
Na dřevěné straně se čerpala voda dřevěným
vědrem, které se nabíralo a vytahovalo hákem na
dlouhé tyči. Pozdeji se někde „važila" voda okovem
na rumpálu s kliku.
Kamoh obytnému stavení jíž dolů stával dřeč-
ní srub, který byl někdy olepen hliněnou omítkou.
V některých dvorech byl srub zanesen dál do dvora
a před ním k návsi byla buď ovocná zahrada
nebo výměnkářská chalupa. Tak bylo třeba u
Kůmců (zahrada), u Květonů (výměnkářská
chaloupka). U Drinclů dřevěný srub uzavíral
průčelí dvora vlevo od vrat.
V jednom (zadním) traktu za obytným stavením
byl kolb, jak mouřal pro dobytek a za ním kůlna.

Před mašlalí bylo na dvoře hnojiště s jednou i dvěma močůvkovými žumpami, u jedné stávala v některém dvoře dřevěný záchod. Některé míval kdeco za stodolou za kůlnou u kompostové jámy. Hanbu hajícím a hnojiště přes cestu ve stodole stával prasečník a kurníky pro drůbež. Prostor dvora vzadu uzavírala dřevěná stodola s jedním či dvěma mlaty. Za stodolou, někdy i po její jedné straně, ba i po celé délce dvora býval ovocný sad. Na opačném místě dvora (u Pinclů) byl do země zavařen „loch" čili sklep. K dvorcům náhorní se od mělislep pod stodolou, pod pernou, do něhož se vcházelo ze dvora po schodech dolů a otvor pro nálep brambor byl z mlatu. Rozmístění hospodářských budov ve dvorcích nebylo stejné, ba určovala poloha a tvar dvora. Ještě bych se zmínil o tom, že v některých dvorcích ve střední části vsi byly trvalé louže. Cesta ke stodole bylo sešlapána na šířku kosy, říkalo se šutrem, ale přesto bývalo následků za deště dost blátivé. Za kůlnou bývala jáma na kompost. V pozdějších dobách býval za stodolou žentour (kepl) a na dvoře stával na kůlu holubník. Holubníky byly i v podstříší obytného stavení či jiných hospodářských budov.

Hospodářské budovy – jednotlivě.

Srub byl stavěn z jedlových silných trámů a stál na několika kamenných pilířích asi 60 cm nad zemí a byl pod mým „luft". Na stanč dveří

do dvora měl průchozí zápěr, nad nějž přečnívala střecha. Od průčelím byla závěsná lyže na různé nářadí. K průchozí zápěr vedly dřevěné schůdky. Původně byl kryt došky, ale velmi záhy, asi prvním ze všech hospodářských budov byl kryt šindely. Na domažlickém předsíni byl zděný a měl posloupí jako obranná hráz. Tam se ze sruby dosud setkáváme. V naší krajině jsou dosud v Těšnicích, možná i jinde. V Hlohovčích byl poslední srub s kočtnou zbourán v r. 1979. Srub se skládal ze dvou částí. Dolní část se za Hana říkalo „sklep" ne proto, že byl pod úrovní okolního terénu, neboť tomu se říkalo „loch". Kamenná byla vyzděna na obílí — místo malty velmi řídké kyticí šindelami. Dokořán srubu byl velmi prostorný, tmavý, bez oken, jen s malými úhradními otvory mezi trámy. Dveře byly silné, zevnitř vnitřní zámek, posuvných ničby a těžkým zámkem, který měl také velký klíč.

V létě tam byl chládek, proto tam hospodyně dávaly uzené, mléko, tvaroh, máslo, droby a pod. Protože v zimě tam nemrzlo, dávaly se tam i kadičky se zelím, bývala tam truhla „moučnice" s příhradami na různé druhy mouky, na lísce pod stropem byly ukládány bochníky chleba. Byly tam i jiné truhly „na různý věci". Ukládalo se tam nářadí, kbelíky, džbe, dřevěná vědra, aby se nerozesechly. Když byly pozdější s naším „loony" mléko a mléčné výrobky se dávaly pak do lochu.

Na sýpce, kam vedly široké schody, se vedle obilí skladovalo uzené maso a na malá hambalka též lněná kouzel, vína, sušiny, seří a někdy i rezervní nádobí.

vpravo za obytným stavením býval kvelb, menší místnost, bez oken se světlíkem nad dveřmi, kde spávaly děvečky, nebo se tam ukládalo nově pořízené nářadí jako hrábě, vidle, kosiště, košťata, násady a podobně. Kvelb byl vymýcen a měl cihlovou podlahu. Vpravo za kvelbem byla mazal, jinak chlév pro dobytek. Ve větších dvorcích jen pro dobytek hovězí, ve dvorcích menších pro hovězí dobytek i koně. Kazal (také mastal) byla odedava zděná, z kamene a hlíny, ba i kvalitní malty z vápna a křemitým štěrkem na maltu. V zimě mívala i dvojité dveře, jež se obíjely slaměnými pletenci. Kde měli hodně hovězího dobytka, měli na protější straně dvora mazal (košťov (tj. u vrat) a lesů) V koňské stáji byla slámí pro koně oddělena „stonty" (tak bylo i ve stájích vepřových) a pro hříbata byl stůl uzavřen lesy, které se dala otvírat. Podlaha u koní byla dlážděna dlaženými kostkami – buclu o tom ještě mluvil jinde. Dobytek byl přivázán řetězem ke zděnému žlabu. V mazali byla také míchárna krmiva, dřevěná, rozdělená, vymazaná cementem. Okna v mazale byla malá a pokud v něm nebyl pravý otvor, valila se pára ven dveřmi. Jedna malá okénka v okně se od jara nechávala otevřená pro vlaštovky, jež měly v mazali hnízda. – Podlahy u hovězího dobytka byly z placeného kamene, ve rozdělení cihlové. Nad mazalí byla půda na slámu k nakládání. Půda měla vikýř, ze se sláma shazovala

dvory v podstatě mezi přečnívajícími krokvemi. Pro nylezení na půdu sloužil přistavovaný žebřík.
Za maštalí byla <u>oborená kůlna</u>. Tam se ukládaly vozy, pluhy, brány, vál, žebřiny na seno a i nepotřebné nářadí jiné, pokud nebyla postavená kůlnička. Stoh v kůlně (vodu) byl povalový, či přikrytý a na půdě, obyčejně s vrátkem, se ukládala sláma a různá píce jako jeteliná a hrachovina. Pokud byly i menší kůlničky, ukládalo se do nich nanlaní dříví. Kočáry a bryčky měly své kůlničky. Napravo dveřím stáje bylo pod zápisí <u>hnojiště</u> <u>s močůvkovou jímkou</u>. Pečlivý hospodář vyvážel hnůj kolečkem a rovnoměrně zakládal jako vrstvu slámy ve stodole. Hnůj se musel postřikovat, či zalévat močůvkou. V novější době k tomu sloužily zahradní stříkačky, jež stály u žumpy. Rakety, kdo už byla moderní vymožeností.
<u>Prasečníky</u>, či chlívky pro prasata stávaly mezi hnojištěm a dobytčími dveřmi. Původně bývaly jen dřevěné, s povalovým stropem a jednoduchou sněchovou. Vedle prasečníků byly chlívky pro krmný, krmník nebo stejnice. Ten někdy bývával na půdičce nad prasečníky a stejnicemi se přistavoval jejich žebřík.
Dvířka, většinou okována těžkými závěsy byla zavírána obvitlíky, či dřevěnými petlicemi.
V každém dvoře byla psí bouda a pes, který byl přes den na řetězu a na noc jej hospodář pouštěl na dvůr.

V zadní části dvora, jemu naproti, stála dřevěná stodola, jež byla kryta došky. Uprostřed stodoly byl mlat, dlouhý jako šířka stodoly a široký asi 5 m i více. Byl upěchovaný z hlíny, do které se dávala hovězí krev, plivy či drobná řezanka. U některých dvorů, když už byly stodoly zděné, byla stodola tak široká, že měla dva mlaty a tři průjezdy. U takových byl jeden mlat průjezdný a pak bývala i vrátka v rohu, aby se mohlo jet za humna na pole, či na celém vyjet zadem. To ovšem nebylo u dvorů na podčeruské straně, kdy mohly být vozy vyklánovány za stodoly a pak mostem kolem stodoly, zahrádou, zavezeny do dvora.

Základem stodoly byla buď nízká kamenná zídka, či kameny zapuštěné do úrovně terénu. Na to se pak postavily silné trámy v rozích spojené tesařskou vazbou, na ně pak byla naskládána další a další vazba až do výše 1½ až 2 m. Umístěn v rozích a na prostředcích bočních stěn k upevnění vrat byly postaveny kolmé trámy s rozčtvrcenou horní částí k podepření trámu na vodr. Trámovím a navazání na krokve byly upevněno i hambalkové podstříší. Volné prostory nad trámovím od oné výše 1½ až dva metry, byly nabyty prkny. Prkenné od vodorovné trámové výše byly i štíty. Mezi průjezdy uprostřed jsem se říkalo „záleň". Mezi záleněmi vpředu i zad po obou stranách mlatu bylo prkenné bednění jsem ukončené svislými zaoblenými trámky, aby se jím mě snadno nezlo do jsem. Do jsem se skládalo obilí až ke střeše

...ta na mlatě se nazývala „vodr" a menší jmenečka ...d ním byly „hambalky". Na vodr se ukládala obilí, ...ovná jetel, vika, peluška k mícháním do řezanky.
...ta do stodoly se uzavírala zevnitř a vyčnívala ven dvířky ...jedné vrátnice. Dvířka se na noc zamykala visacím ...mkem, aby tam nevlezl nenáhlý nocležník. Vpravo ...dním jmenečkem stál jmenovaný žentour pastorek, ...ovodové zařízení s ozubeným kolečkem na řemenici ...Pinetu dosud taková stodola stojí a má nahoře na zadním ...ízmu letopočet 1815 a iniciály J. T. = (Jakub Toupal, ...ajitel).
Žentour, zavedený v posledních letech minulého století, ...ával za stodolou. Říkalo se mu „kejbl". Žentour byl ...upněn železným kolem v zemi a okolo byla vyšlapávána cesta (kruhová) pro tažný dobytek. Převodovým ...ařízením, ozubenými koly, pracnami, kruhovou hřídelí ...pastorkem poháněl menší mlátičku, řezačku i ...ěvorník.
...stodoly na dvoře bývala menší zeleninová zahrádka ...hnaná plotem. Za stodolou, někdy i vedle ...byl ovocný sad.
...ěkteří hospodáři měli pod zástřeším dřevěné holubníčky, nejčastěji na sloupku různě barevný holubník.
...několika dvorech stávala výměnkářská chaloupka s jednou světničkou a komůrkou a stála obyčejně naproti obytnému stavení, přes otvír. Také stával na dvoře sklep čili loch. Ponejvíce zastřešen a druhá jeho část byl malý spád a stropní ...da značně vysoko, muselo se pro lochy hledat

dvoře místo suché, vyvýšené, ať nedělat návoz, aby
doch mohl anyon zčáth zamrzlé do země. Ke sklepě
ěm) se hned sklánovaly brambory. Sklep byl klenutý
nad ním půdička s dřevěnou střechou. Pamatuji se,
Pinclu na té předsíni z udusaných jílů byla stará
ěná stolice, jejíž zbytky jsou u Pinclů dodnes.
Ilo u mavený sklep zabránil zmrznutí brambor. Vlétě
z do sklepa dalo mléko. — Při porodní se vnitř
ředním sklep zatopil, muselo se čekat na vyschnutí
ody a pak ještě vodu nádobami vynášet.

Obytné stavení

Bylo dřevěné s malými okny, kulé dřevy. Stavení se
dvorem byla různě velká a někdy i s různým půdor-
sem. Každé mělo vždy „dům" (přední), velkou
„světnici" a u mnohých stavení „vejstupek" čili
komoru, pak černou kuchyň a malou síňce čili před-
ničku, půdu (ponebí) a někde i loch pod předním.
Tyto stavení byly sroubeny z trámů, polepené lepenicí
z hlíny a plev a nasvrchu vápenným omítkem, jež
se vápnem každoročně bílila a zvenku rozdělanými
se vrdě se dole dělal „šraf". Nad síní a komorou
bylo ponebí členěné na dvě části. Na ponebí vedly
dřevěné schody z domu. Byly z domu uzavřené dveř-
ky a vedle zejména nabíledmým okny.
Při vchodu do stavení ze zdi byly domovní jedno-
křídlové, nenabílené dveře se stahovací petlicí

provázku a dřevěnou zástrčkou či závorou uvnitř.
Byl-li zastrčen, zatlačilo se zvenku za provázek,
jímž vytáhl petlici ze zářezky na futře a dveře se otevřely.
V noci se kolem vrat zástrčky ještě zavíralo „na klíč",
totiž měli velkou dřevěnou závoru přes celé dveře, jež zapadala do velkých skob na futrech z obou stran.
„Kum" – předsíň nemělo okna. U dveří dole nad prahem
byl široký průlez. Přes domní, to bylo od předsíně nového
místa, jež mělo svůj obřad při svatbě, při tom, když se
děcko přinášelo domů z kostela a také při vyvážení nevěstiného
z domu. Na pravé domní se vítali hosté při příležitostných slavnostech. Podlaha v domě byla cihlová. Z domu vedly
dveře do síně, černé kuchyně a na půdu. Pod schody
na poněkud stávalo nějaké kadečka se zelím.
Dveře do síně se zavíraly klikou zámku, jehož tvarové
ústrojí bylo na vnitřní straně ve štítku a mohlo se
z obou stran zavírat do stoby na futře a zevnitř
i zastrčit. Dveře do černé kuchyně měly železnou
petlici na kolík, či vnější zámek.
Stropy v domě a síních byly za předáma novotné
a později jak už nyní známe, ze silných prken,
robených břečovým mouřím či játrem a nahozené na-
pevno maltou. Staré novotky měly byly z tenkých
kmenů, byly natěsny volskou krví, obložené lepenicí
ze slámy, otrub a jílu nebo řezanky a hlíny. Když
lepenice uschla, nanášela se na ni vápenná malta.
Byl-li strop prkenný, navrstvily se na ně i na půdě)
jíly a na ně se nanášela hlína. Že to tak
bylo, jsme viděli při bourání starých dřevěných
stavení.

...byla původně jednoduchá, kjaue pozdějí se zadělá-
...široká fatra, aby se mohla zavřít dvojí okna.
...ště nad vnitřní okna vysazovala.
...ce dávala trubnice, původně z hlíny a širokých
...ených kamenů, pozdějí doplněná kachly, jejíž
...rový vývod (valack) šel do černé kuchyně. Pec v
...pomětí byla jen v sednici. Do pece se topilo z černé
...chyně.
...moře u vejstupku byla lože pro dopělé dcery. Byly
...am „halmary" na mádlo, šatstvo, tak nazvané kvůli
...mu „vejbavy" dcerám a ječeus, co se potřebovalo nejvíc
...do kuchyně.
Černá kuchyně byla malá místnost, černá od
...rouře, který šum vzní z nice a obousenec a dříve i
...z trubě. Byla zděná a klenutá. V klenbě u stropě
...byl velký otvor, nad nímž jakoby rozkročmo na klen-
...bě sedělkomín. Pod otevřeným komínem nebo
...u stěny proti dveřím bývalo ohniště, na němž se
...v zimě ohřívala voda do kalen" na dobytek,
...ě se vařily brambory pro prasata. V létě se na ohništi
...ohřívalo jídlo. Hrnce, rendlíky, pekáče, kastroly se
...stavěly na trínožku, když chtěla hospodyně nikce
...ošlo na trínožce sundat, měla k tomu velkou
...dvojzubou vidlici na dřevěné násadě, aby se ne-
...popálila. To ovšem už ani moje generace nezna-
...je. — V černé kuchyni se v komíně také udíralo
...maso. Bylo zavěšeno háčky na hyčkách upevně-
...ných do stěn komína a dole na ohništi se dýmavě
...topilo. Z černé kuchyně se vzal chléb do pece,
...která se napřed vytopila vysušenými švestkovými,

Konopnými poleny. Před založením se žhavé topeniště vyhrnulo a
vyhřátá pec se uzavřela. Stěny pece sálaly horkem a pekly.
Před pouští pozvolna tam pekly i koláče, o vánocích
houstičky čili housky.

Zařízení v jizbě a jednotlivé. Popisuji zde zařízení v
domácím všedním hospodářě, kde ještě nebyl na tom
dobře žádný přepych a žilo se moře, kde čeled'
(děvečka) žila společně s osadníky.
Velká jizba. V horním poloze stálo za dveřmi k černé
kuchyni byla velká kamna. Jejich původní kamna byla
postavena na podezdívce z cihel, v níž byl nad sroh-
ním otvor na dříví, nad ohništěm leží a podezdívce
pod ohništěm otvor na popelník. Směrem ke stěně a černé
kuchyni byl v nároží kamnovec na vodu, pak ohniště
s litinovými plátky a pak svrchnice s troubou na peče-
ní. V kamnovci, který se dal vysadit, se dříve také
vařívaly knedlíky a i jídla, když jich bylo třeba
více. Jinak se stále ohřívala voda pro potřebu,
jak pro kuchyni tak do vokálu pro dobytek,
nechtělo-li se zvlášť topit na ohništi v černé kuchy-
ni.
Svrchnice to byla vrchní část kamen, kde se mohlo lecco
sušit. Říkalo se: „Dej to uschnout
na svrchnici." Nebyla-li pec, byla za kamny zídka,
na níž se mohlo ležet. Byla vysoko jako podezdívka
a sbíhalo se k komínu na zadním a dále úzký
na svícení. Nad svrchnicí visely od stropu dvě železné
tyče, na nichž byla zavěšena hyč na sušení prádla
a mokrých oděvů. Vpravo vedle vedl vchod do černé
kuchyně.

za dveřmi, mezi nimi a plotnou byl ve zdi krb, který sloužil za naběračku jako pomocný nádobník. Byl také v sednička. Za dávna se o něm také topilo vařilo, neboť měl nahoře otvor pro odvod dý- do černé kuchyně. Na druhé straně protikam- stál v rohu malovaný suden, čili nádobník. suden je u nás dosud nehorázný. Stával ve velké a později v dědy v sednička, když při vyklá- nového stavení byla velká práce odbourána. horní části to byl oblečený nádobník, jenž měl tři no- a dolní části byla uzavřená skříňka. Obojí bylo ními stěnami mořeno. Vrchní deska byla širší dávaly se na miskované hrnky. Pod ní byly tyři lice s těmi látkami vpředu, aby se o ně opřely hlíčí talíře. Pod středním deskou byly šuplíky jako pozdějších kredencích na lžíce, nože, vidličky, nožičky atp. V uzavřené dolní části byly police na větší hrnce, kastroly a pod. - Dále vedle sud- stával „kostn". To byla polorysová skříň. tři nebo čtyřmi velkými šuplaty na prádlo různé cennosti. Pamatuji jej opět u dědy sednička.

V pravém předním (čelním) rohu byly u zdi a před ním veliký stůl, u něhož ještě Stály až tři pevné židle, jimž se říkalo sesle. a mého mládí už tam byly normální židle, ale ani maminka dostala do rýsavy. Typů- dům staré měly vyřezávaná opěradla, jako je nou možno vidět u horských chatových zařízení. ten stůl byl takový. Ovšem za stara stůl

byla důležitá a nosvátná věc. Původně byl dělán javorového a později dubového dřeva, byl nenabarvený, přírodní. Podobný pamatuji u dědy v sednici. Jako nohy měl dvojici křížených silných prken spojených dole trnožemi a v křížení obou dvojic procházel hranol (laš), uklížený kliny z venkovské strany křížů. Pod stolovou deskou bývalo dvojí šuflík - „stolík" - též aby se rozumělo, byl příčkou rozdělen na dvě části a to přední a zadní. V zadní části míval hospodář uloženy pomůcky a cenné listiny jako smlouvy a pod. Stolík se dal zamykat a klíč měl hospodář. Za nás už to bývalo uloženo ve skříni. Stolík byl otevřený, ač také pamatuji, že stůl z mamince výslovně byl také uzavírán klíčkem. Za těch starých časů nesměl nikdo na stůl sednout ani na stůl nic nepatřičného odkládat. Stůl musel být stále vydrhnut, jen chléb a stůl se na něj mohly dát a pak malé děcko v peřince. O slavnostních dnech se na stůl dával ubrus. Ke všední denní se nejedlo ze společné mísy, později z talířů. Nad stolem byl závěs na lamperii a závěs byl též vyvrhnut z trámu na šňůrky a pod závěs se pak stavěl škopek s vodou na umývání. Na stěnách nad stolem byl křížek a obrazy svatých.

Po levé straně vedle za kamny k čelnímu oknu byly lože a dětská kolébka. Lože byly ručně dětmi řezaným řezařem. Slamníky v nich byly vycpány slamou, byly ručně z domácího plátna. Byly kryty malými „peřinkami".

Postelance bývala v zimě pečina - gwadnice, pak polštář - a pečina - svrchnice. Porlečení rypků bylo z kanafasu, ženě šňáfovaného. Ustlané postýlce se přikrývaly těžkými vzorovanými dekami - přikrývkami
V mých mladých letech stával v levém čelním rohu skříň - cinkkostr. Bylo v něm nejrůznější hospodářské z porcelánu, různé sošky svatých a podob. Oblek míval v sobě také malovaný hrnek. Většinou stál tato byla v jedničce, ve vejminku či na ponděl. Šatům lovčemi až nikdo z nás nepamatuje. Za nás už to byly jednoduché lamýry, kabátky a za války (první) se vrátilo manžestrem. I kabátky se vrátily i v módě. Postýlce se dosti pozdě a sedělo se při světle od kamen.
Zařízení v jedničce bylo podobné, tak jak to zařídili vejminkáři. Nábytku bylo míň, jedna postel byla společná a mnoho místa zabírala pec. Tam patřil - v jedničce - bývalo vždy nejhorší dávný nábytek.
Ještě v zaměru o bydlení bych se zmínil o podlaze. Podlaha prý za dávna udusaná z hlíny jako mlat. To ani bylo „za hladama a kuby". Později byla podlaha cihlová. Za mého mládí bývaly na podlaze ještě cihly s mostem mezi kamny. Pak už byla podlaha ze širokých jurken, mezi nimiž bývaly velké štěrby, což byl úkryt pro blechy, které za tepla byly všude, poněvadž do tepla přilehávali i psi, jejich nositelé. Sebe lepší drhnutí nevyhnulo, poněvadž kladly vajíčka právě do těch škvír.

Nad obytným stavením bylo <u>poněbí (ponětí) - půda</u>, již byla za stara rozdělena na dvě části, oddělené pšeničnou stěnou s dvířky. Za mé paměti to sice už u nás nebylo, ale čeledín obou půd, jejich rozdílná výška nadále, zbytky zachovaného rozdělení dělu, na to jasně ukazovaly, že to tak kdysi bylo. V přední části ke štítu, v němž byla prořezaná malá okénka, bývalo ukládáno různé nářadí jako kolovrat, česla a p., bývaly tam též almary a truhla na prádlo a šaty, věšely se tam šunky uzeného masa - byla to jakási smíšená spižírna. V druhé části nad sednicí se ukládalo otýpky — řím též seno a pak tam za stara bývaly postele pro dospělé hospodářovy syny.
Půda nad stavením byla od půdy nad maštalí oddělena zděným omítaným štítem.

U chalupníka.
Chalupník měval nad rozsévku, jedno až tři políčka, loučku a pozdějí přiorachované „díly" ve dlaních, na dražkách či v jamách. Měval také za ženinu výpomoc u sedláka k užívání někdy kousek pole (několik brázd) na brambory a mezi u polí k vyvětrání hůry. Držel jednu až dvě krávy, telátko, několik kozy, husy a nějaké slepice. Po dráze bez chodívali dříví chalupníků na klasy na panské pozemcích. Také hrabávaly seno, zbylé po sklizni. Ono tam vždy nějaké zbylo. Pamatuji, jak pilní na to byli německé ženy.

Hospodářství u chalupníka obyčejně obstarávala žena s dětmi, když muž chodil někam na „vejdělek". Při chalupě byla stodůlka, chlívec, zděný sklep a na dvorku či za chalupou hnojiště. Stodůlka byla někde ve stejném objektu jako stavení, ale ve většině byla v zadní části, za ~~stavením~~ chalupou a chlívkem naproti v podobě velkého písmene L. Však je to dodnes u řady chalup takto uchováno. Jinak to tíčka bylo u kubalíku nebo u chalup, kde byla stodola dodatečně přistavěna.

V obytné části chalupy to bývalo tak, jak ve starých stavením u sedláka. Jedna nebo dvě sednice, někdy komůrka či černá kuchyně. Byly-li dvě sednice, bývala ta menší velmi často pronajímána bezzemkům, chudým, příbuzným a podobně. Bydlívalo se těžce, nemělo se hodně dětí. Zařízení bylo přibližně stejné jako v selských stavením až na ty rozkládací lavice, které sloužily jako postele a spávalo se i na podlaze. K dnu se do nich při uklízení ukládalo ložní prádlo, deky, polštáře i peřiny. Samozřejmě, že zařízení a úmara chalupy se měnily podle majetkové situace v rodině.

Jak se jedlo.

Jedlo se u společného stolu z jedné mísy se lžícemi, které původně byly dřevěné. Talíře přišly později. Na nejlepší hlíněné, snad z kolovče. Hlavním celoročním jídlem byl chléb. Vetších stavení se na kopečku v peci až dvacet velkých bochníků, které se vložily ve mísách na lísu pod stropem. Chléb se mazal tvarohem, rozdělaným s dělenou smetanou. Máslem se namazalo jen někdy po svátcích, poněvadž máslo bylo zdrojem příjmů a moto se prodávalo. Další pochutinou byly různé druhy pomazánek, které se používaly i ke snídani. Polévky byly ku př. bramborová, zahnětačka, kyselá, z čočky, hrachová a pod. K obědu bývalo nejčastěji kyselé zelí, jemuž bylo naloženo i několik kedlubnů. Knedlíky byly nejprve bramborové, teprve z různých druhů mouky ku př. se vařily ječné knedlíky. Brambory přišly na stůl až za Marie Terezie a to hlavně až koncem 18. století z Německa z Brambor. Co se tedy jedlo, když nebyly brambory? Známe písničku: „Hrách a krupky, to je hlupák, to my máme každý den, ale dolky z bílý mouky jenom jednou za týden."

Tedy jedly se různě upravované luštěniny, hrách, čočka, různé výrobky z mouky jako krupky, v podobě kaší, šlemíce, černého kuby, vaječná jídla byla pochoutkou, poněvadž i vejce byly vzácným ze zdrojů příjmů. Jak to bylo s masem? Ve dvorech a někdy i u chalupníka se zabíjelo prase a hlaváč z něho připravovalo uzené,

Nevadlž se dalo dlouho uchorat. – Byli tu léž
lidi, starší slepice a někdy i ta nuta. Kachny
dříve nechovaly. Ale i ta drůbež se prodávala,
co „doma" toho nikdy nezbylo.
Chudí jedli chudě, soliaci lépe, ale ne vždy a
všude. Víme, že ranním jídlem byla téměř všude
zapražená jolioka. Náš děda říkával, že polivka
je „grunt života". Což leoty ty polévky, různě zaku-
lané, kyselý zelí, chleba nějaké ty placky z mouky,
to bývala hlavní jídla. O jídle a nějaké už nám něco
vyprávěla prověděl nám příběh Holub.

Jak se naši předkové oblékali.

Jak to bylo s krojem, který se nosil v Hlohovčicích, to jsem
od žádného z pamětníků nedozvěděl. Ženy nosívaly
asi slaňkovského kroje a snad míval a hubáči i čáp-
ky chodského, nemčanské se do Hlohovčic nevdávaly dívky
z Kočárad, Hradiště, Dvojče, kde se ony kdysi nosíval.
Ženy, hlavně ty starší, nosívaly nějaké ty jizbky i kož-
ky, nosily černé šaty se hrdlem chodské „babky", ale
ty na nich zůstaly tiše a nevyšívané ze zlomku
Slaňkovska se vzal o slaňkovském kroji pověr a
slovem „slaňkovský" se rozumí kroj, jaký se nosí v
okolních vesnicích kolem Slaňkova.

Ženský a dívčí kroj je uložen ve Staňkovském muzeu, já
jsem dal pořídit fotografování tohoto kroje ze Sborníku
a je v této knize také vlepen.
Kroj je obměnou ženského kroje chodského. Jsou-li tedy
naši předkové chodského původu, tak tento kroj byl nošen
i o Hlohovčících. Pan Thayer ve své kronice říká, že
zbytky krojů u nás vymizely až ve druhé polovině 19.
století.
Kamužeme tedy ve výmaření o kroji jen tak upustit,
když Sborník Staňkovského jej bez pochybnosti uvádí.
Ženský kroj je ~~v~~ ve Sborníku podrobně popsán
a jsou tam i fotografie
My se tu zastavíme u kroje mužského, o němž
místopisná hovoří, ale není uvedena fotografie.
Proto budu reprodukovat jeho popis.
Pouhou náhodou byl získán mužský kroj z okolí
Staňkova, když už se pochybovalo, zda by vůbec mohl
být nalezen. Části tohoto kroje jsou uloženy ve Staň-
kovském muzeu a jsou to: košile se záložkami
hrudě vpředu našitými, s hladkým límcem a man-
žetami. Košile se zapínala na bílé knoflíčky s červe-
ným a modrým okrajem. Kalhoty byly krátké, těsně
pod kolena sahající, přiléhavé, podšité domácím
plátnem. Byly žluté, kožené, z jelení kůže. Pod
koleny se sbíhaly řemínky a ještě převazaly.
Po délce švů byly prošívány ornamentem, vyše-
horaným žlutou nití. Vzadu měly v pase šněrová-
ní s třapci na konci. Na košili, která měla velmi
široké rukávce, se oblékala vesta a přes ni kaza-
ka (do kostela, ven - nejvíce ženatí). Pod límec se
nasazoval černý hedvábný šátek, vpředu s uzlem.

kazajka i vesta byly modré, soukenné, vesta vpředu
vyšívaná, ke krku zapínaná. Vesta i kalhoty měly
mosazné knoflíky, které se přišívaly na zvláštní proutkaj
zvaná ouška. Knoflíkům se říkalo „vrtáky". Kazaj-
ka byla hladká a měla černé, vzorované knoflíky.
Byly ze dřeva, s ručně vydlabávanou ozdobou, černě la-
kované s ouška. Na hlavě nosil v létě svobodný i že-
naty muž černý klobouk, s obyčejnou stuhou. V zimě
se nosila na hlavě vyolrovka, boje zelená, sametová,
dílora čerice, vyolri čijinou kožešinou lemovaná.
Kožešinová obruba byla na jedné straně vyšší. Punčo-
chy byly bílé, vlněné, dlouhé. Nohy byly obuty do
černých střevíců.
Šel-li hoch k muzice, měl šat bez kazajky a na hla-
vě klobouk a v zimě vyolrovku."
Pisatelka dodává: „Pamětníkem kroje byl pan
Fietum, výměnkář z Černné, jehož děd nosil
kroj." Kroj pisatelce přesně popsal a originál měl
doma a pečlivě jej střežil.
Mužský kroj byl stálý, nepodléhával změny jako žen-
ský. Svobodní muži nosili vlasy kratce přistřižené,
ženatí dlouhé, nazad česané, na krku přistřižené
a to až do r. 1848. Nosili huňl liškovici, svobodný
hlaší, ženatý silnější.
Kroje se dědívaly z pokolení na pokolení. Kroj
měly i dítě.
Kroje nyní nejdéle udržely v Křenovech, Krchlebech,
Hlohové, Kamenici a hlavně v Černné.

Práce v hospodářství - zařízení a nářadí

Naši předkové na vesnici měli práce dost. Říkali, že pracují od slunka do slunka. Ale to je ještě málo, neboť zapadem slunce končívaly sice práce na polích a lukách, doma však zbývalo vždy ještě mnoho práce u dobytka a někdy i v přípravě na druhý den a ráno pak se stávalo daleko před východem slunka do práce zase s dobytkem, na dvoře, za někdy i na poli, či louce.

Nářadí, které k práci měli, bude v nás dnes mnohdy pohrdavý úsměv, neboť se nám zdá primitivní, ale ve své době ještě dobře sloužilo.

Jak se tedy podíváme, jak pracovali lidé v naší vsi za dávna a ještě i za dobré paměti naší nynější generace.

Začněme jarem. Ještě leží sníh a již se vydávčata na louky hnojůvka z žumpy na dvoře vozníci a nabírala se „šoufem", pokud to led a mráz dovolil. Jímž se tam a tam na pole navážel, když se hodně množství za zimu nahromadilo. Jakmile začal sníh mizet a půda rozmrzala, vycházel hospodář s pacholkem na pole a louky, aby vodě ze sněhu připravili cestu k odtoku, nebo aby ji někde přímo zadrželi pro zálivku, bylo-li sněhu málo. Čistily se strůžky (kopaly se stoky, jak se říkalo) v honech, kde byl přes ořečená pole společný odtok, podobně i na lukách, a pak vlastní povrchovou regulací zlepšoval hospodář kvalitu půdy na svých pozemcích. A k tomu potřeboval i dnes ještě běžné nářadí jako motyku, lopatu

adně zvlášť upravený rýč k okáčem na drny.
n začala půda onchat, počal ji připravovat k setbě. Nejprve musel ještě dorávat, co na podzim neslačil, když mu přišla v tom nepohoda, či příliš časná zima. K tomu měl dřevěné „orání" či pluch s kolečky, dřevěný se železným ostrým rádlem (radlicí) a naostřeným „žlíbkem". Pluh se při orání držel za „hřídle". Pak doma připravil dřevěné brány s hřeby „braňáky" a ~~za nož~~ naložil je na korbák, případně také naložil rozložený vál a jel na pole. Na poli bránu sestavil, přijal dlouhý vůz s rozpěrkami do menším vozem a vláčel. Kde byly hroudy, musel s dřevěným válem rozmačkat a znova vláčet. A to k hlohovčích vzrostem k těžká půda bylo často, že musel někdy hroudy dřevěnými hůlkami s dlouhou násadou rozklouckat. Do takto připravené půdy zaséval, původně ručně z ložnice na rameni, později malou „rozsévačkou" jarní obilí, t. j. ječmen, oves a někdy i jarní pšenici, čili jarku. Do ručního setí byla zapojena celá rodina mimo malé děti. Někdy po zasetí ještě válel, aby plaší obilí nevybrali.
Před sázením brambor musel pole zvlášť připravit. Vláčel, válel a pak „pucákem" naorával záhony. Do těch pak navážel na mostáky hnůj, jejž mu byly ženské do záhonů po dílce rozkydávat. Při navážení hnoje musely ženské hnůj z hnojiště vyhrabávat na korbák. Na poli hospodář hnůj z vozu skopával kopáčem. Tak na podzimora-ním orali na holých jetelištích pod pšenici. S tím hnojem to byla velmi těžká dřina.
Na jaře se k sázení brambor. Na rozházený hnůj

v nádcích (záhonech) ženské za hále ohnutých zadělávaly brambory, mající je v ruhovaku, který za sebou, dále vedle sebe, kopondávaly. Však i ta práce doma s brambory než se k setbě přijmavily, byla těžká a je podnes, když se vyndávají a přebírají z kreent. Ruhovák to byl košík pletený z proutí s oblouzem na rameni, někde mu říkají „suden".

Za sázejícími jel hospodář s pluhem, zvaným hák, který měl rozlažitelná jukenná křídla a brambory zaorával vyhrnutím nových těžkých záhonů. V tom se lišilo sázení u nás a třeba na Šumavě, kde se brambory zaorávaly normálním pluhem, takže pole bylo ploché a záhony se vyoraly teprve, když brambory začaly klíčit a kdyže u nás už poprvé oorávaly. — Při tom se sely ještě také luskoviny, po bramborách se sázela buřina, zelí a tošín.

Další jarní činnou prací bylo hrabání luk, na které byl v pozdním podzimu navážen hnůj a kompost. To hrabání luk se provádělo železnými hráběmi.

Dokud obilí bylo nízké a jarní nevyklíčilo, sbíral se v polích, a i na lukách, kámen.

Každý dobrý hospodář doma do jámy za kolnou zakládal kompost, který se půdě žněmi vyvážel na momady a louky a musel se také během roku přihazovat, pokudse do něho také nemasázela buřina či tošín.

Zdánlivě klidné období před senoseči a pak před žněmi bylo využíváno k celé řadě nezbytných, ale také důležitých prací.

zimě poražené dříví v lese a oolsekaný klest se odvážely domů.
Dříví se řezalo na pokrmu nebo se přinášelo na jiná pořežu
jako na řezání na palivo, k vrtání na krokve či trámce
topmač střech budov, tříhýlí klest se řezal na dříví k pálení
vařte, kůry se sesekávaly do obýlek vázaných provázky, jimiž
se léčí kopyto: kdo měl venku ve stohu slámu, naváželi si
ji uložení doma, ponévadž se přes zimu mnoho slámy spo-
třebovalo. K vození slámy, sena a obilí v létě sloužily
žebřiňáky. Selské vozy byly přestavitelné. Snadila a slo-
žita se korba, ~~se~~ dala se dlouhá rozvora, nasadily se
dlouhé na nápravy před kola jako opěry žebřin a nad
přední nápravou, když se přede sundaly klanice,
se nasadil „voplín" s malými klaničkami. Za takto
upravený spodek se nasadily žebřiny s hnacím vřetenem.
Žebřiny se mezery slámou jak dole pružným klackem,
tak nahoře mezi sebou. V létě bývaly na větších
dvorech až tři vozy v žebřinách. V zimě byly žebřiny
zavěšeny pod přístřeškem stodoly, či pod oodrem
v kůlně.
Jinou takovou mezipráci bylo vlečí brambor a jiných
okopanin, zarostlých ohnic, vyvážel se kompost
a už tu byla příprava na senoseč, a ještě něco.
Byl-li méně žrčmi nedostatek slámy, chodilo se hra-
bat jehličí v lesích. (na podestýlč)
Příprava na senoseč. Přinavila se kosiště, hráče
hrnovazy, koše, vidle - rohatiny a nabrušovaly se
kosy, vozy se daly do žebřin. Klepání kos a seno-
sečí (v senících) se provádělo denně jak doma, tak
i na louce. Klepání kosy, to bylo umění, to každý
nedovedl. Správně nabrepaná kosa působila ze večera

Počasí nám dělalo a ani dále brouškům to nekazilo. Seno se muselo sbírat velmi brzy ráno, za rosy. Na seno jednalo více sekáčů a nikdo se dlouho nebyl hrozně rosa. Sekáče se nosila vydatná snídaně a přinášelo ještě svačinu. V Hlohovčicích nebyly tak velké louky, takže svačiny bylo louka obyčejně rozčleněná. Za sekáči šly ženské a hrabětmi hodně hrábě rozhazely. Takto rozházená hráb se nechala schnout a pak se dvakrát nebo třikrát hrabětmi obracela. K večeru se nahrnula do řad a dala do kupek a druhý den do velkých kup. Když den, bylo-li stále hezky, se k večeru nanosilo již suché seno do jelit a z nich se naházelo na žebřiňáky. Po naložení se řídil a stahovalo provazy přes spředu i vzadu sennými provazy (řídlatovými vozícími provazy). Zbytek se dával do ohrabečníku koše (hrabáku), který se vidlemi zavěsil za zadní provaz pod provazy. Doma se pak seno vikýřem skládalo (nadávalo, metalo) na půdu.

V Hlohovčicích mnohokrát nebylo a proto se suchá píce nahražovala, doplňovala sušením jetele, vikve a hrachu. Jetel se sušila na stojanech zvaných „kozlíky". Buď to byly provrtané kůly se špryšlemi (hůlkami) zarážené do země palic, nebo velké kolmo postavené trojhyčkové, nahoře svázané nebo spité, sešroubované jehlance.

Ve senách přicházel čas žní. Seno končívalo počátkem července a žně začínaly ve druhé polovině července. Dnes se říkalo, že svatá Markýta (13.7.) hodiny hrk dozrála, ale to nebylo často, aby se na Markétu již sekalo.

Žně se musely připravit „Sachle", kosy opatřené křídlem
ohnutým plátnem. To křídlo při sečení pokládalo obilí
neposečenému, nepřikládalo tedy nožkou, aby se
mohlo sbírat. Před žacími to byly hrabice, které je možno
dělat u chorakeů na památku na Šumavě. O práci ale
nevědí nic, to naši dědové namahali při hrabených
žních. Dále ke žním musela být připravena povřísla,
která se dělala ze žitné, ne ze mlácené slámy.
Povřísla se u nás říkalo „pobřesla". Z kůže slámy se
dělaly i došky na krytí střech.
Při sekání šly za sekáči ženské, sbíraly klopené obilí
na hrsti a vázaly je u žita přímo žitnými klasy
u pšenice ovesnými - u pšenice dvěma snopy - do sno-
pů. Oves a ječmen se obyčejně nevázaly, pokládaly
se do hrsti na strniště. Když byly jaře řídké, sekaly
se do řádků a pak po vyschnutí se nahrabovaly
na hrsti. Hrsti se zase vázaly do velkých sno-
pů. Bylo li vlhko počasí, musely se hrsti obracet a
to opatrně, aby se zrno nevytloukalo. Oves se také
někdy přímo vázal a to do malých snopků.
Vázané obilí se stavělo do mandálek. U žita byly
mandálky devítisnopé bez klobouku a desíti-
snopé s kloboukem. Ten se buď lámal nebo
nasmykoval na mandálce s klasy dolů, oze-
vřenými kolem vršku mandálky. Pšenice se
většinou stavěla do mandálků devítisnopých
bez klobouků. Oves přímo vázaný do mandálků
pětisnopých, sbíraný do devítisnopých s troj-
snopým kloboukem položeným naplocho ze snopy
navzájem klasy rozpětými. Sujovací klasy

stkávaly od jednoho snopu za pořadí druhého a
navzájem, aby klobouk nespadl. – Ječmen se osy-
při sbírání lístí a vázání hned k vozu ulomil.
co se nestačilo v tom dni odvézt se stavělo také
mandálku s hojným kloboukem.
se vozilo domů suché a vyspařené a skládalo se víceré-
do vystlaných řeker. Při soužení obilí se každý sna-
aby jeho fůra měla formu. Byli na to mistři jako
matnji na Fajtů čeledína, který míval fůry jako
abice. I skládání obilí do kerny bylo umění, zvlá-
tam, kde měli ve stodole málo místa.
erně se obilí ještě vyspařilo znova než došlo k mlácе-
Po sklizni, někdy ještě za hrozících mandálků,
stromě shrabávalo tažným „ramenem". O Tě-
ních jim říkali „bejky", takže v Hlohoreních
ramlovalo a v Těšovicích „bejkovalo" a přidám,
na Šumavě se „tahounovalo". Pohrabky byly
hrabány na řady a suché se vozily domů po hrudy
druhé až bylo-li jich víc, tak se také mačinovaly".
o vozu „shrabek" se mohlo na polích psát. To
bývalo. Už za mých časů, kdy jsem oborna pomáhal,
k však stromě pokud možno brzy podmítalo.
někdo mi řekne: „Jak to, že to tak znáš? Vždyť
si byl student a pak učitel." Ano a 25 let jsem
každé prázdniny, už i jako učitel a pak i se ženou
doma pomáhal. Od svých 14 let jako student až
do založení družstva. Nemělo jsem prázdnin.
nemůžu se o tom šířit, moji vrstevníci to jistě
vědí. – Pokračujme dál o té žňové sklizni.
Poříme se hned o lom mlácení, ač k němu dříve

skončilo až po skončení podzimních polních prací, potom, dobře mého mládí už byly parničky čili parní mlátičky. Pamatuji z mého dětství, že se u nás mlátilo vytřásačkou, mnohou žentourem. Původně se mlátilo jen cepy. Ze zápisů školních kronik pana učitele Holuba víme, že „mlatci" byli jmenováni mezi zaměstnanci dvora. I to mlácení cepy bylo uměním, zvláště mlátilo-li více mlatců. Museli se „sehrát." Dělili na to takové říkanky, aby šli jeden rychle za druhým. Tak třeba mlátilo-li se v řadě, se říkalo: „ha-sa-se-pe-če ale." Obilí se ve snopech položilo do řadu na mlat a mlátilo se. Po prvním mlácení se snopy obrátily, mlátilo se dál, pak se snopy rozvázaly a mlátilo se znovu. Potom se zvláštními vidlemi sláma vytřásala a vázala. Obilí s plevami se „pocívalo" na řešetech tak dlouho až bylo čisté. Pak se nabíralo do věder zvaných věrtel. Čtyři (dva?) věrtele byly na sáhy a to byl plný jutěl. Později se měřilo na hektolitry a naposled na metráky. V pytlích se nosilo na „sejkru" aby se opět vyprášilo. Na tu obilní se v pondělí vozilo suché. A z takového zrna byla pak vždy kvalitní mouka.

Na přelomu století a ještě dříve začaly se zavádět (kupovat) mlátičky. První byly ruční drchačky jen s ozubeným bubnem, bez vytřásadel, s dvěma klikami na lidský pohon. Tím se odstranily cepy, ale vytřásání a pocívání zůstalo. — Po drchačkách přišly vytřásačky, mající 4 vytřásadla a sítko, později dvě síta

žacháčkami a vytřásačkami až přicházely také
parní čisticí mlýnky a později vylepšené „lokary".
A to už také šly být žentoury a mlátičky se jimi
pohánějí. V Čáslavě rozmáhají, že měli už vylep-
šenou malým postranním mlýnkem.
To už se pohánělo žentourem. Ten jako počátek
tak téhny byl žádanou věcí dospělou, takže je celá
vynálezem minulosti. — Žentour, jak jsme si
již výše řekli, byl tažen při mlácení a řezání
řezanky potahem koňským i kravským na chatupě.
Pohánějí byly dříve, ve dědově, ale někde také
„rematový" hospodář. Na postroji se nasazo-
valy různé řemenice. Při mlácení řetka, při řezání
menší, t.j. podle potřeby rychlosti otáčení šlapě.
Obrovským pokrokem byla parní mlátička soupravou.
Že na panském šlapači byla zakoupena již v
r. 1889 jsme si řekli. V Hlohovčicích si první
parní mlátičku někdy před prvním válkou koupili
sedlák Řeřicha, Kočkon, Novej, Janek, Fajt
a Chaloupka. V té době si ji koupili také Hrbáček
sedlák a s tím se spojil Leva a Šarapatka.
Ostatní jako Čada, Pinel, Ze Pouska, Kříž,
Sazama, sedlák a čmelákovi Kopřiva a Pečírka
si půjčovali mlátičku u „Židorky" v Novejch
Dvorcích než v roce 1928 koupili dvě sou-
pravy, ale už elektrické.
Souprava parní mlátičky tvořila lokomobila (kotel)
se sklopným komínem a čistící mlátička, obojí
na velkých kolech se širokými obručí. K lokomo-
bile bylo nutno připravit uhlí a zajistit stálý
přísun vody vozmi.

brambory se „dobývaly" rozorávaním záhonů pluhem za nímž lidé se ještě motyčkami vykopávaly hlíz, kde pluh nechal. Po vybrání se pole přejelo branami a opět oralo a někdy muselo dělníků ještě za pluhem, když se pole oralo. Oslabím okopaniny jako burýnka a šťovík se vytrhávaly na hromádky a odvážely domů. Želízko vytrajovalo. Pro brambory bylo doma místo v kotcích a v pozdějších dobách už se také ukládaly do zvláštních silážovacích jam a měl dobře zazimovaných a větracích „krechť". I pro oslabm okopaniny se zajistilo místo, kdy v zimě nenamrzaly. – Pokud se týká podzimní setby, šlo se žito a ozimá pšenice. Ta se šila obyčejně na pohnojená jetelniště, nebo po bramborách, které byly na jaře hnojeny. – Štědrý se len, s nímž byla vlastně celoroční práce. Len se sil, trhal, sušil, mlel, močil, rochloval, česal a předl. – Kdysi se musely před zimou také pohnojit.

Když přišla opravdová zima, nezaleží dobrý hospodář za pec. Chodilo se do lesa porážet dříví, dobývaly se pařezy, které se doma nejlépe štípaly při mrazu. Vyráběla se povřísla a došky z mlácené slámy. Po tu se vyčlenilo před mlácením dlouhé žito, jež se vložilo na vodu a také se v zimě mlátilo. Řezalo se mouří na košíky a košťata, jež se doma opravovaly. Porážely se suché nebo špatné ovocné stromy a z nich se přinášelo dříví na uzení masa, zvlášť třešňové. Třešňové stromy byly vyráženy u polí u hrušek a v jamách a u žebříčka. Také stromy se močívaly, opatřily proti mrazům a škůdcům. Zima byla také dobou opravování všeho, co se poškodilo.

Opravovalo se ve stájích, koňské postroje (chomouty, postroje, postraňky, ohlávky, opratě a pod.), vyráběly se nové kárady na otýpky, motyčky a motyky, opravovaly se hrábě, z nichž vypadaly kolíky. Samozřejmě, že se nezapomnělo na kluky, žebříny, brány, vozy atd. Co bylo třeba musel opravit kovář, třeba dát nové obruče (ráfy) na kola, a kolář se dala dělat nová kola a kolečka i řezař dostal práce. Koně se musely přetovat na zimu, ponévadž se také pozměnilo. Vozil se písek, cihly, vápno, jezdilo se do lesa a pod. — Ženské musely zašívat pytle, pletly punčochy, předly len, draly peří a pod. Na předení byl kolovrat. Byly dva druhy lezáky a stojáky. Oba měly stejný výkon a pohánělo se šlapáním. Staré babičky předly na vřeténcích. Josef Boučí říká: Naše bába předla jen na vřeténko." Vřeténko to byl takový kužélik, jako mají ženy na spodničkách, ovšem kratší a užší. Na něj se byl nasazen kovový jusek nec zraní přeslen, aby vřeténko mělo zádrhel se kroutilo při rozložení na natáčení mi v ruce. Nitě z vřeténka byly jemné a tenké, takže se s nimi dobře šilo i zašívalo. —

Já také pamatuji, že se u nás na vypouštěcím zařízení od mlýnského z kolovče (byl naším příbuzným) pletly „vozící provazy" z nasředených lněných nití. Dělalo se to na dvoře.

No a nesmíme zapomenout ani na jabinčku. I to byla práce. Říkalo se: Šmoleme nohavičky prase. Byla práce s pořezáním, s výrobou drobů, tlačenky a uzení a nakládání masa k uzení.

Dosti jsme se shrnuli jednu část prací na hospodářství mnými si budeme vyprávět o druhé části prací a to o práci s dobytkem.

Dobytkem se rozuměla všechna zvířata, která v hospodářství chovala, tedy koně, voly, mosty veškerou hovězí dobytek, tj. krávy, telata, jalovice, dále vepřový dobytek čili prasata, ovce, kozy, husy, kachny, slepice, králíci a holuby. K s tím vším byla namáhavá, celoroční a nikdy nekončící práce.

Jak už jsme si při hospodářských budovách řekli, byla v každém hospodářství maštal pro hovězí dobytek, někde pro koně zvlášť koňská maštal, dále byly chlívce pro prasata, chlív i pro ovce, kozy však tyto nebyly se společně stojí s hovězím dobytkem, chlívky a kurníky pro drůbež, klece pro králíky a holubníky pro holuby.

Úprava maštale měla své požadavky. Podél stěn byly žlaby - vyšší pro koně, nižší pro dobytek hovězí a v nich kroužky na uvázání. U koní byly nad žlaby dostěny přidělány dřevěné jesle. Pro telátka byly nastoveny dřevěné žlaby nízké. Žlaby byly zdělané, hladké, vymazané jemnými cementem. Podlaha u krav byla udusaná z hlíny a placatých kamenů, později i z cihel. U koní, jak už bylo řečeno, byly dřevěný „šlonty", jejich podlaha, dlažba, byla z dřevěných trámků, či kvádříček dřeva, sražených řemeny a klíny. Šlonty čili stání pro jednotlivé kobyly bylo rádělené příčky zasazenými do drážek v „kunách" čili silných zapuštěných do země.

Přibata byla slámu zavěsna v hlavě. Na ráně jak u krav tak u koní se nasekala sláma, v době nedostatku slámy „drabánky" z lesa.
K jedné stěny u maštali byla dřevěná, rozdělující mezi sousední zdělná přehrada na kterou, kde měla ta řezanka též za s kochanou řepou, otaví, vařenými brambory a pod.
Dobytek se krmil třikrát denně, v jaře a někdy při nadále práce v létě, dvakrát denně. Ráno se obyčejně kydal a vyvážel hnůj, dojilo se a když byl čas, hlavně v zimě se dobytek „nacvičoval." U koní to bylo pravidlem i v létě. K čištění dobytka sloužil hřeben, hřeblo se „hřebílec" a široký kartáč.
Hnůj se vyvážel kolečkem na hnojiště, o jehož upravě jsme si řekli už příště. Dobrý hnůj zajišťoval dobrou úrodu.
Řezanka se připravovala ve stodole a odtud se na káře vozila ke stájím. Ropáčkou se pak dohánělo dobytku. Řezankou se rozuměla ze sloní či hrozdějí v řezačce nařezaná sláma s plev. V létě se zelenou jetelí, jelíčkou, travou a v zimě s plevi suchou. Ještě téměř v celém mmalém století se řezalo na řezačce sloní. Ta, co se u nás doma zachovala, měla na ráně vyřezáno datum výroby r. 1817. Sloní jsem popsal v předu v bodě. Když přišla řezačka, kterou ještě vzpomínají pamětníci a někteří ji mají ještě doma, tak se práce velmi ulehčila. Dala se točit ručně klikou, šlapáním a pak i motory. Řezanka k řezávala hned ráno po přírezem futru (plce).

jenč se řezanka řezala podle čam a potřeby a mohla
nařezat do zásoby.
Dříve se futr krmil vždy čerstvý, neřezaný, ale to byla
dřina, poněvadž dobytek ho pomačkal „vycachal"
nebo zem a rozšlapal. – Telátka se dotrmovala mlékem
a dobytek na mody se vykrmoval přidáváním šrotu.
Také se dobytku dávala kamenná sůl na „liz"
Koně vyžadovali při krmení zvláštní péči a tak se jim
do plné míře dostávala. Nebudu o tom podrobně mlu-
vit, jen vzpomenu, jak můj dědeček jim stále „noura-
čku" donášel z půdy seno, mrkvi ores ve šťandlíku
a stále jim něco vodškrabal. Když kobyla v noci
zaječtala nebo ubodla kopytem do stěnu, až letěly
z postele v tátatech dolaje, aby „zabočil" do žlabu
či jesle. A to dělával všechny stařičkého. Těmu-
kteří se dávalo kobylám, ač komodyně na to žebrali.
Nedovedl jsem vždy pochopit, co máce dalo seno,
než se z těch žebrňáků vložilo na půdu a dědeček
je s bowabákem mrkvi po schodech s půdy se
než byla seno, zela půda prázdnotou.
Pro prasata se vařily brambory, šrot, okala jiné
krmení. Podsvinčatkům se přidávalo mléko. Dříve,
jak se jsem mi budorácnu vedl se prasatům vařilo
přesné kuchyni a později v senci (v slovenčine).
Paťáky? Ty přišly na ves dosti pozdě. Jejich cavi-
dům pomatmji. V senci stále hrozilo opaření dětí
když se mrkvi kydalo, tak tato létala po dvoře
pro jindru dělem, které je mrkvy prohánělo.
A musela se krmit drůbež, králíci, holubi. To
ti každý ve dvoře zařizoval podle potřeby, prostě